

Esipuhe

Harva suomalainen tuntee taivaan yhtä hyvin kuin lääninrovasti Risto Heikkilä. Useampi kuin yksi sukupolvi suomalaisia tähti-harrastajia on saanut ensi kosketuksensa maailmankaikkeuden ääriin Riston vuosikymmeniä Tähdet ja avaruus -lehdessä jatku-neesta Syvä taivas -palstasta.

Tunnistan itseni Riston muisteluksista: kuinka öinen taivas lumosi hänet, kuinka hän etsi kirjoista tietoa ja ymmärrystä siitä, mitä taivaalla näki, ja kuinka hän lopulta sai hankittua oman kaukoputkensa ja nähtyä omin silmin kaiken sen, mistä oli siihen saakka voinut vain lukea. Ristosta tuli lopulta pappi, joka oman arvionsa mukaan on viettänyt useita tuhansia tunteja tähtitaivasta tarkkaillen. Minusta tuli tähtitieteilijä, jonka elämän aikana kertyneet öiset tuntimäärät jäävät paljon vähäisemmäksi – suurimman osan tutkimuksestani olen tehnyt muualla kuin kaukoputken äärellä.

Mutta me molemmat olemme kokeneet yhä uudelleen sen lumouksen, jonka yön pimeys ja pään yläpuolella kaartuva tähtitaivas tuottavat; tuon vastustamattoman tunteen, jota ei voi kuvail-la muuksi kuin pyhyidenkokemukseksi, sen oivaltamiseksi, että ihminen on osa jotain paljon suurempaa, kauniimpaa ja ihmeel-lisempää kuin arkisessa aherruksessamme tulemme ajatelleeksi. Pyhyiden tunteen voi oman maailmankatsomuksensa mukaan tulkita joko uskonnollisin termein tai ilman niitä, mutta itse tuo numeeninen kokemus jostain aivan muusta on sama, järisyttävä ja elämää muuttava. Tähtikirkkaan taivaan alla ei ole tilaa eikä tarvetta pinnallisuudelle.

Risto Heikkilä kertoo, kuinka tähtiharrastus on syventänyt hänen uskoaan ja ymmärrystään Jumalan suuruudesta. Jo pelkästään tämän vuoksi jokaisen kannattaisi lukea hänen muistelmiaan vuosikymmenten varrelta – tarinoita papista, joka päivällä saarnaa kirkossa ja hoitaa seurakuntansa sielunpaimenen tehtäviä, ja illalla kiiruhtaa suuntaamaan katseensa kohti toisenlaista taivasta.

”Positiivisia, tieteen vakavasti ottavia ja myös uskonsa pohjalta kertovia henkilöitä ei ole paljon”, kirjoittaa Risto. ”Juuri heidän panostaan odottaisi tässä tilanteessa. Jos he eivät sitä tee, niin koko foorumi on silloin uskonsa kieltäjien, ateistien tai tiukkojen uskovien fundamentalistien. Tiedämme, molempien kannat ovat äkkinäisen väärät ja jyrkät. Keskustelua ei siis saisi jättää vain heille. Nyt, jos milloinkaan, tarvitaan kristittyjä tutkijoita, jotka reilusti ja rehellisesti toisivat esiin paitsi tieteen viimeisimpiä tutkimustuloksia myös sen, mitä ne mahdollisesti merkitsevät tai tarkoittavat.”

Maailmassa on todellakin aivan liikaa mustavalkoista ääriajattelua, ehdotonta varmuutta oman maailmankuvan, uskonnon tai ideologian täydellisyydestä – ja ehdotonta varmuutta toisin ajattelevien harhautuneisuudesta. ”Kävimme taivaassa emmekä nähneet siellä mitään jumalaa”, uhosivat ensimmäiset venäläiset kosmonautit. ”Jos uskot alkuräjähdykseen ja evoluutioon, et voi uskoa Jumalaan”, huutavat puolestaan kiihkomieliset fundamentalistit.

Risto muistuttaa kristittyjä siitä, että mikään järjellinen todiste ei aukottomasti riitä perustelemaan Jumalan olemassaoloa, ja että Raamattu ei ole työmaaraaportti maailman luomisesta ja kehityksestä. Ja kääntäen: tieteen alati kasvava ymmärrys elämästä, ihmisestä ja maailmankaikkeudesta ei ole uhka uskolle, koska kristitylle kaiken takana on kuitenkin lopulta Jumala. Jos Jumala on olemassa, niin alkuräjähdyks ja evoluutio ovat näköjään olleet hänen valitsemiaan työvälineitä. Ja kuinka paljon

suurempi, ihmeellisempi ja käsittämättömpi onkaan tämän kenties kirjaimellisesti äärettömän, lähes neljätoista miljardia vuotta vanhan maailmankaikkeuden luonut Jumala verrattuna kreationistien pieneen luojaan ja pieneen maailmankaikkeuteen. Ristolla on painavaa sanottavaa myös toiselle äärilaidalle. Hän itse on mainio esimerkki siitä, että useimmat kristityt eivät suinkaan ole noita taistelevien uusateistien tarjoamia uskovaisen irvikuvia, yhä edelleen keskiajassa eläviä tietämättömiä type-ryksiä, joille Maa on litteä koska Raamattu kerran niin sanoo. Riston tähtiharrastuksesta lukiessani en voi olla ajattelematta toista tähtitieteen rakastajaa, vanhaa keskustelukumppaniani piispa Juha Pihkalaa, jolle jokainen tieteen uusi löytö on ilon ja ihmetyksen lähde, ja myös uusi osoitus Jumalan luomistyön suuruudesta.

Jokainen, joka katsoo kaukoputkella taivaan ääriä, näkee saman maailmankaikkeuden, koko sen loputtoman kauneuden ja ihmeellisyyden. Kaukoputki ei voi näyttää Jumalaa, mutta ei myöskään Hänen olemattomuuttaan. Ihminen itse antaa selityksen ja merkityksen näkemälleen, eikä kukaan voi sanoa, että juuri minun selitykseni on oikea ja sinun on pelkkää harhaa. Siitä muistuttamaan tarvitsemme Risto Heikkilän kaltaisia sillanrakentajia, jotka ovat kotonaan niin uskon kuin tiedon maailmasakin, ja siitä muistuttamaan tarvitsemme sellaisia kirjoja kuin Tähtikirkkaan taivaan alla.

Tuorlan observatoriossa, viidentenä maaliskuuta 2015

Esko Valtaoja
avaruustähtitieteen professori